

גאלות מה היתה הפרשה הסודית ביותר בתולדות המדינה

שנרשמו כל המבקשים לעזוב הגיע רק מטוס אחד, שהטיס 150 יהודים לקפריסין, ומשם ללוד. לעזובים ניתן למכור בלי הפי רעה את הרכוש הול שהיה להם, והכסף שברשותם הוחלק במלגה התעופה של בגדאד בלירות שטרלינג.

★ ★ ★ משקה קר ופצצה

ש יוב הדלו יהודי עיראק לראות בבית תור על נתיבות עניין בוער. השוטי רים ופקידי הרישום נשארו ללא עבודה. לפתע התפוצצה פצצה שניה. הפעם ב- משרד של שירות האינפורמציה של ארצות הברית. היה זה מקום נעים ומרווח, בו נהגו צעירים רבים — בעיקר יהודים — לשבת ולקרוא. בקיץ כיבדום במשקה קר. גם הפעם היתה ההשערה, כי מחתרת עיראקית קיצונית הטילה את הפצצה, אשר רק במקרה לא פגעה באיש. יהודים, ש- חששו כי הבטחון הפנימי יתערער, אם תפתח מלחמה מחתרתית, פחדו שהם יהיו הנפגעים הראשונים במיקרה זה. על כן שוב החלו מידפקים על דלתות בית-הכנסת עזרא דאוד, לחתום על טופס החיתוך. אלא שהפעם לא היתה בהלה גדולה כמו בפעם הקודמת, ומספר הנרשמים לעלייה היה קטן עוד יותר. שנת 1950 נגמרה, ו- חודש מארס — בו עמד להסתיים המועד בו מותר לחתום על הנתיבות — התקרב.

★ ★ ★ הישיבה הסודית

ר פעם היו קורבנות: נער נהרג ואיש זמבור נפצע. המקום: בית-הכנסת על שם מסעודה שמוטוב.

בית-כנסת זה שימש מקום-ריכוז ליהודים שחברו הגיע תורם לעזוב את עיראק — מעין חדר-מעבר וביקורת, שממנו הוסעו במשאיות ישר למטוסים, כדי לא לעורר תשומת-לב יתירה במלגה התעופה.

באותו היום, בינואר 1951, היה בית- הכנסת מסעודה שמוטוב מלא יהודים כורדיים, שהובאו מהעיר סוליימניה בצפון, והתכר ננו לטיסה. בחוץ עמד נער יהודי, שהגיע עוגות מתוקות לסקרנים. לפתע התפוצצה הפצצה. הנער נהרג במקום; יהודי שעמד לידו נפצע קשה בעינו.

הפעם לא נותר ספק בלב היהודים: מד- חרת אנטי-יהודית מתנכלת להם. מוטב ש- יעזבו את עיראק כל עוד ניתן להם. שוב החלו מתארכים התורים. בלילה האחרון, לפני שפג מועד ההרשמה, שילמו יהודים שוחד של 150 ואפילו 200 דינר (לי"ש), כדי ששמן יכלל ברשימה לפני נעילתה ב- חצות. כאשר תמה ההרשמה, הסתבר כי כל יהודי עיראק — מלבד 5000 בלבד — נר- שמו לעלייה.

כעבור כמה ימים פירסמה הממשלה חוק נוסף, הנוגע ליהודים המהגרים. הממשלה, שבראשה ניצב נורי אל-סעיד, התכנסה ל- ישיבה סודית, ומייד לאחר מכן התכנס גם המג'ליס — בית המחוקקים — לישיבה סודית. היה זה ביום שבת, והעסקים ה- יהודיים — בכלל זה מרבית הבנקים — היו סגורים. ליתר בטחון, נותקו הטלפונים בין המג'ליס לעיר. כי הממשלה לא רצתה שמישהו מהנבחרים ידליף לידיו יהודי את תוכן הדיון. על סדר-היום: הצעת חוק, את- החרמת רכושם של כל יהודי אשר ויתר על נתיבותו ונרשם לעלייה.

החוק, שאושר מייד, ציווה על הבנקים להפסיק את פעולותיהם, ועל כל העל-עסק יהודי לסגור את עסקו. כל מי שנתפס מר- ציא סחורה מחנות של יהודי היה צפוי לשבע שנות מאסר. כל מי שחיתך על אורחותו — רכושו החרם, והועבר לרשות אפוטרופוס ממשלתי. מותר היה לו להוציא ייצג רק 70 לי"ש. כל מי שלא ויתר על נתי- היה להתייצב בתחנת-רישום מיוחדת לנתיבות, שם יכלו יהודים, ש- אכל עליו היה יתרון, ולא —

על הנאשמים נהגו עורכי-דין עיראקיים. פסק-הדין, כדברי יהודה תגר, נקבע מ- שש: שנים ניתלו, השאר נשלחו לתקופות ארוכות.

היה מספר על הפרשה עתה, כי השנים — כבר יושבים ב- את חוטי העלילה ביש-

לניקוסיה, בלהיית קצין משטרה עיראקי. אך לם כעבור זמן הופסקה אחיזת-העיניים, ו- המטוסים החלו מגיעים ישר מבגדאד ללוד — כשקצין-המשטרה העיראקי מלחה את הניוסעים וחוזר במטוס הריק.

נידמה היה, כי לא נותר מה לרשום בדבריימיה של הקהילה העתיקה, אלא את פרטי היסולה המהיר. אך לפתע הסתבר, כי הפרק האחרון לא יהיה יומן שיגרת של טיסות, אלא פרק דראמתי של שליחות סודית, מאסרים, ואף תליות.

שלישה חודשים אחרי שהסתיימה הרשת העולים, נכנס גבר אלגנטי לחנות הכליבו המפוארת של בגדאד, אורוודיבק. אחד ה- זבנים, פליט פלסטיני, החזיר בראותו את הלכות האלגנטי. הוא עזב את דלפקו ורץ החוצה. כרחוב הזעיק שני שוטרים: "זהייתי בפנים אורח ישראל", סיפר להם.

היה זה מחלק הקפה לשעבר, שבתקופה

ראל. אחר מהב הוא כדורי סלים: גבר בן 49, הנראה בן 60 לפחות, רזה, כפוף, קומטופנים ובעל עין מזוכית: הוא איבד את עינו הימנית בפתח בית-הכנסת על-שם מסעודה שמוטוב. הוא מספר:

★ ★ ★ המחזיר: העין הימנית

"ע מדתי ליד דלת בית-הכנסת. כבר וי- תרתי על אורחותי העיראקית. רוציתי לברר מה נשמע. לפתע שמעתי רעש, כמו יריית אקדה. אחר-כך רעש עצום. הרגשתי מכה, כאילו קיר נפל עלי. מסביב נהיה חושך. הרגשתי משהו קר יורד על לחיי. נגעתי — דם. העין הימנית. סגרתי את עין שמאל — ולא ראיתי כלום... הרופא אמר לי: מוטב להוציא אותה."

הוא נשאר בעיראק שלושה חודשים אחרי צאתו מבית-החולים. אחר-כך בא תורו ל- עלייה. הפקיד-לשעבר נזרק למחנה עולים,

קורבן הפצצה

כדורי סלים, אשר עין מזוכית מחליפה את עינו הימנית. הוא נפצע מן הפצצה שהושלכה על בית-הכנסת מסעודה שמוטוב בבגדאד, שם התרכזו יהודים לקראת העלייה. מלבדו נהרג שם נער יהודי.

וכל מאמציו מאו, לזכות בפיצויים. עלו ב- יהוה. הוא טען: "נפגעתי מהפצצה. בית- המשפט קבע, כי הפצצה נזרקה עליידי ה- תנועה. ממשלת ישראל צריכה לתת לי פיצויים."

אבל ממשלת ישראל אינה מודה באחריות לפצצות של בגדאד, וממילא לא יכלה להכיר בו כנפגע בפעולה. הוא מועסק עתה כעובד בלתי-קבוע בעיריית בני-ברק, ומצבו קשה ביותר. "אני מוכן להיות קורבן למען ה- מדינה", הצהיר, "אבל כשהמצב בבית לא טוב, כשאשה רוצה כסף ואין — איזה ערך יש להקרבה ולרצון טוב?"

★ ★ ★ בן נעצר בן-פורת

ה זמ אחר הוא כדורי אלזיה, לשעבר חבר המועצה המקומית אורי-יהודה, ו- כיום עובד קופת-חולים שם. הוא סבור, ש- לא היה הכרח בתפיסתו של יהודה תגר. סיפורו של אלזיה:

הסוכן שנחפס

יהודה וגר כפי שצולם לפני שבוע. תעצרו בעיראק היה התחילת הסוף של הרשת הישראלית בעיראק.

"תגר לא נתפס באותו יום בו זוהה עליידי הפליט הפלסטיני. פקידים יהודים, שמספרם רב בין עובדי הכליבו אורוודיבק, הצליחו לבלבל ולשכנע את הפליט, ואיפשרו ליהודה להתחמק מן המקום. מאותו רגע היה צריך להסתגר בבית, טוען אלזיה, "ולעזוב את עיראק בדרך המהירה ביותר.

במקום זה, הוא חזר וביקר באורוודיבק פעם שניה, כעבור שבוע. הפעם הביא איתו את מפקד אירגון העלייה, מרכזי בן-פורת. היה זה בעת הביקור הזה, שהפליט רץ ל- הזעיק משטרה, ויהודה נעצר. יחד איתו נעצר גם בן-פורת. אבל הוא הצליח לשכנע איתם שאינו מכיר את תגר, ושוחרר בער- בות של 2000 דינאר. הוא ויתר על סכומי הערבות ויצא לישראל."

★ ★ ★ העדימו עין

ה זמ נוסף הוא עורך-דין עיראקי, חושב תל-אביב, שביקש לשמור על אלמוניות. הוא לא רצה להיכנס לזיכרון, אם "ציונות אכזרית" היא מוסרית. אבל היה לו מה לומר לגופו של "העסק העיראקי". דבריו:

"אחרי שנזרקה הפצצה הראשונה, בקפה דאר אל-בידה, הופצו הרבה שמועות, שהנור- קים היו קומוניסטים. אבל למחרת הפצצה, בשעה ארבע בבוקר, כבר חולקו כרוזים, כתובים בכתב-יד, בין מתפללי המניין ה- ראשון בבית-הכנסת. הכרוזים הנהירו מפני הסכנות שנתגלו עם הטלת הפצצה, והאיצו במתפללים לעלות לישראל.

"אדם אחד, שראה בכך תופעה משונה, היה סלמאן אל-ביאת, שופט-חוקר של בגדאד- דרום. הוא קבע, שהפצת הכרוז בשעה כה מוקדמת מוכיחה ידיעה-מראש על הטלת ה- פצצה, לכן הורה למשטרה לחקור בכיוון זה, בקובעו כי מטילי הפצצה הם יהודים ה- מבקשים לזרו את העלייה. ואומנם נעצרו שני צעירים מבית מועלם.

"לפתע התערב משרד המשפטים. השניים שוחררו, והמשך הטיפול הועבר לידו ה- שופט-החוקר כמאל שהין, מבגדאד-צפון. כלומר: בשלב זה עוד היתה נכונות העלים עין, כי כל מיבצע עלייה ההמונית בא מתוך נכונות להעלים עין — או אולי מתוך הסכם פעיל יותר בין החצר והממשלה, לבין ה- נציגים הציוניים.

"אבל אחרי שתי פצצות נוספות, ואחרי שנתפס השליח מישראל — זה כבר היה יותר מדי. המשטרה נכנסה לפעולה, ואי אפשר היה עוד לעצור את הגלגלים. דבר אחד רק יש להוסיף: בתנאים האובייקטיביים של העניין, המשפט שנערך היה משפט לפי כללי השיפוט הבינלאומי. פשוט ההוכחות היו כאלה שלא היה כל קושי להוציא פסקי- דין כאלה."

בדבר אחד היו מאוחדים כל אדם עולים, שעקבו מקרוב אחר מאורעות "העסק ה- עיראקי", או השתתפו בו — כולל בני מש- פחותיהם של שני עולי-הגדרום שלום צאלח ויוסף בצרי: הם בירכו על החלטת העולם הזה לחשוף את הסוד.

"הגיע הזמן שאזרחי ישראל יידעו איזה מאמצים נעשו כדי להביא את יהודי עיראק ארצה, ומה הם השאירו מאחוריהם."